
Å overbringe en vond beskjed

KAREN ONSHUUS

Karen Onshuus (f. 1962) er cand.theol. og prostiprest i Østre Aker – Groruddalen prosti i Oslo.

Ingen oppgitte interessekonflikter.

Email: karen.onshuus@gmail.com

Nylig ble jeg akuttinnlagt i sykehus. Der ble jeg vitne til noe som forskrekket meg både som medmenneske og prest.

Jeg har vært prest i snart 24 år. En av prestens tyngste oppgaver er å gå med dødsbud. Jeg har gjort det mange ganger, men det er en situasjon jeg aldri venner meg til, og jeg gruer meg hver gang jeg får et slikt oppdrag. Jeg skulle ønske jeg slapp, men noen må ta denne oppgaven. At det er prestens oppgave, vil jeg tro at handler om den gamle embetskulturen. Presten var gjerne myndighetenes eneste representant i vårt grisgrendte land. Teologisk eller pastoralt kan jeg ikke se noen grunn til at prester skulle ha denne oppgaven fremfor noen andre. Vi har imidlertid gjort det i århundrer, og har opparbeidet oss en erfaring om hva man gjør og hva man ikke bør gjøre i disse situasjonene.

Du må opereres

På sykehuset delte jeg rom med en utenlandsk kvinne som snakket begrenset norsk. Hun hadde hatt brystmerter i noen uker, fastlegen hadde ment det var lungebetennelse og behandlet henne for dette. Situasjonen var blitt så ille at ektemannen, slik jeg forsto det, hadde trumfet igjennom en innleggelse.

Hun hadde vært der et døgn og vært til et par undersøkelser da følgende skjedde: Vakthavende lege kom inn i rommet, stilte seg opp ved fotenden av sengen hennes og sa noe om en hjertefeil. «Vi må overføre deg til Rikshospitalet for operasjon.» Kvinnen ble nærmest hysterisk og sa om igjen og om igjen «Ikke operere. Nei, nei» og «Snakke mannen min». Hun ringte ektemannen, legen overtok telefonen og ga så vidt jeg kunne forstå en grei forklaring på situasjonen. Han tok seg også tid til å berolige han. Da telefonsamtalen var avsluttet, sa han til kvinnen, fortsatt stående en meter fra henne:

«Da går jeg og ordner papirene dine». Han forlot rommet, og kvinnen var alene tilbake. Det vil si bortsett fra meg, som ikke hadde noe som helst ansvar og som legen umulig kunne vite noe om kompetansen til.

Til tross for at jeg var temmelig syk selv, følte jeg at jeg måtte ta i bruk den erfaringen og kunnskapen jeg har som prest. Jeg gikk over til henne, satte meg på sengekanten og gjorde det jeg kunne for å roe henne ned. Etter hvert forsto jeg at det mest skremmende ved meldingen hun hadde fått, var at hun noen år tidligere var blitt hjerteoperert og at legen den gang hadde sagt at hun hadde 50/50 sjanse for å overleve. Når hun nå måtte opereres igjen, regnet hun med at sjansen var enda dårligere. Dette kunne jeg naturligvis ikke si verken det ene eller det andre til, jeg vet lite om kirurgi og ingen ting om hva som hadde feilt henne. Jeg sa imidlertid at Rikshospitalet har landets beste leger. Dette roet henne noe. Legen derimot kunne sagt noe om hennes nåværende prognose og sykdom sett opp mot den operasjonen hun hadde hatt tidligere – dersom han hadde tatt seg tid til å snakke med henne.

Feil på feil

Ut fra min erfaring som prest gjorde denne legen det meste feil. Ved å stille seg utenfor fysisk rekkevidde inntok han en distansert holdning. Man bør minimum sørge for å ha øyekontakt og være på samme høyde som den man snakker med. Han snakket heller ikke *med* kvinnen, men *til*. Han overså henne ved å forklare tilstanden for mannen hennes før han hadde forklart den for henne. Og man forlater *aldri* et menneske i sjokktilstand uten å sikre seg at det er noen andre der som kan ivareta vedkommende. Prester vet at vi aldri skal gå fra et menneske vi har gitt en dødsmelding til før vi har sørget for at noen andre er der, det være seg naboer, venner eller annen familie. Man lar aldri noen være alene i en sjokktilstand. Dersom legen ikke hadde anledning til å være der selv, måtte han ha sørget for at en sykepleier eller noen andre kunne være der.

Det personlige nærværet er essensielt når man overbringer et sjokkerende budskap. Det er en grunn til at samfunnet fortsatt bruker ressurser på å sende prester på dørene til folk. I vår høyteknologiske tid ville det vært veldig enkelt å sende en sms, en mail, skype eller ringe mobiltelefoner som alle mennesker har med seg overalt. Politiet, som formelt sett er de ansvarlige for å overbringe dødsbudskap, kunne med sin tilgang til alle mulige registre enkelt gjort dette. Til tross for dette velger man å betale prester for å utføre oppgaven.

Jeg tror en av prestens fortrinn er at vi gjennom vår kontakt med sørgende lærer oss å tåle andre menneskers vonde reaksjoner. Det er ingen stor forskjell mellom måten jeg oppfører meg på i en vanlig begravelsessamtale og måten jeg opptrer på når jeg overbringer et dødsbud. I begge tilfeller bestreber jeg meg på å være nærværende og medfølende, men uten å bli privat eller overskride egne grenser.

Å formidle dårlige nyheter

Jeg vil tro at de fleste leger stadig er i kontakt med mennesker som på en eller annen måte er bekymret for sin helsetilstand. De erfaringene som gjøres der bør kunne overføres til det som skjer når man må gi en pasient dårlige nyheter.

Legen som ga meldingen denne gangen virket svært ukomfortabel i situasjonen. Hele kroppsspråket hans viste, slik jeg så det, at han ikke likte seg. Det kan jeg godt forstå. Og det er ikke sikkert alle bør gjøre alt i ethvert yrke. Men da må man ha en plan B for hvem som gjør det.

Jeg håper mine erfaringer er atypiske for hvordan leger forholder seg til overbringelse av sjokkerende budskap og at medisinstudenter lærer andre måter å gjøre dette på. Som prester er nødt til å overbringe dødsbudskap, må leger nødvendigvis overbringe sjokkerende meldinger om pasientens helsetilstand. Da må man vite hvordan man gjør det. Jeg håper dette er et tema både i utdanning og etterutdanning av leger.

Jeg fortalte min nærmeste overordnede, prosten, om episoden på sykehuset og spurte henne om hva hun ville gjort om hun fikk høre at en prest hadde forholdt seg på den måten under meddelelse av et dødsbudskap. Hun sa at hun i hvert fall ville innkalt vedkommende til en samtale. Det er ikke en situasjon arbeidsgiver uten videre ville ha tolerert.

Å overbringe vonde budskap er aldri lett. Noen må imidlertid ta oppgaven med å gjøre det. Da er det viktig at man vet hvordan og ikke trækker i salaten som denne legen gjorde.

Publisert: 2. september 2014, Tidsskr Nor Legeforen. DOI: 10.4045/tidsskr.14.0575

Mottatt 24.4. 2014 og godkjent 3.6. 2014. Redaktør: Erlend Hem.

Opphavsrett: © Tidsskriftet 2026 Lastet ned fra tidsskriftet.no 14. juli 2026.